

Славия Бърлиева (София, България)

ОСЕМДЕСЕТГОДИШНИЯТ ЮБИЛЕЙ НА БОЛАНДИСТА ПОЛ ДЕВОС

През юли 1955 г. в полската поредица „Teki Historyczne“¹ се появява кратко съобщение за едно откритие от изключително голямо значение — намерен е вторият препис на т. нар. „Италианска легенда“, пространното латинско житие на св. Кирил и Методий с разказ за пренасянето на мощите на св. Климент Римски. Съобщението е последвано от редица обширни изследвания, които превръщат един от авторите им — белгийския йезуит Пол Девос, в един от най-забележителните изследователи на латинските кирило-методиевски извори, а откритието — в едно от най-важните в тази област през последното столетие.

Интересът на отец Девос към агнографските източници за славянските апостоли не е случаен — той е член на Обществото на боландистите (Société des Bollandistes), чиято главна задача е събирането и критическото издаване на житийните извори за християнските светци. Именно боландистите са автори на първото научно изследване от съвременен тип на изворите за св. Кирил и Методий², публикувано през 1668 г. в поредицата Acta Sanctorum³ — най-голямата сбирка от жития на светците, подредени по календарния ред на техните празници⁴.

¹ Teki Historyczne. T. 6. Warszawa, 1954, 204—205. Срв. Analecta Bollandiana, 73, p. 410.

² Срв. Николова, Св. Първото научно изследване за живота и делото на Кирил и Методий. Доклад на Кирило-Методиевските чения, организирани от Катедрата по кирилометодиевистика на СУ „Св. Климент Охридски“. София, 11 май 1989 г. (непубл.).

³ De sanctis episcopis Slavorum apostolis Cyrillo et Methodio. Olomucii in Moravia. — In: Acta Sanctorum. Martii II. Antverpiae, 1668, 13—26.

⁴ Оригинално издание, започнато в Антверпен през 1643 г. и продължено в Брюксел до 1894 г., е в 67 тома (in folio) и съдържа жития и коментари към тях

В Обществото на боландистите обикновено работят петима или шестима учени⁵, всеки от които се е посветил на една от областите на агнографията: латинска, келтска, византийска, ориенталска. Техните изследвания се публикуват в списанието „Analecta Bollandiana“, излизало вече 111 години, и са незаменимо помагало за всеки изследовател на агнографската проблематика. Понастоящем доайен на боландистите е отец Пол Девос, роден на 1. V. 1913 г. в гр. Плухстерт в Белгия (Западна Фландрия)⁶.

Отец Девос активно се занимава с източна агнография от началото на петдесетте години и особено след смъртта на своя предшественик П. Песер (1870—1950). В продължение на почти половин столетие той публикува десетки статии, които са значителен принос в изследванията за историята на източното монашество, в текстологическите проучвания на сирийски, коптски, етиопски, арменски, гръцки и славянски житийни текстове и на творбите на Отците на църквата.

Славянската житийна литература заема значителна част от научните интереси на отец Девос. Той започва с едно критично представяне на съвременни научни изследвания върху чешката и руската агнография⁷, а по-късно се обръща и към изследване на житията на някои славянски светци — например на св. Вац-

за светците от 1 януари до 10 ноември, към които се добавят Commentarius in Martyrologium Hieronimianum (1931) като том II/2 за ноември и Propyleum ad Acta Sanctorum Decembris: Martyrologium Romanum (1940).

⁵ В момента те са четирима.

⁶ Дуйчев, И. Пол Девос. — В: Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. 1. С., 1985, 580—581.

⁷ Devos, P. Chronique d'hagiographie slave. — Analecta Bollandiana, 72, 1954, 427—438; 73, 1955, 214—236.

лав⁸, на св. Ромил Видински⁹. Несъмнено обаче най-големият му принос в тази област са изследванията на латинските жития на св. Кирил и Методий и на някои свързани с тях текстове от житийния кръг за св. Людмила. Съвместно с бенедиктинца Пол Мейвер той публикува през 1955 г. статия за Италианската легенда¹⁰. Едновременно с хърватския славист Марин Таден, но независимо от него Пол Девос открива в ръкопис 9868 на Ватиканската апостолническа библиотека препис на тази творба, датиран със сигурност в XII в. По същото време двамата откриват в Пражката митрополитска библиотека (днес в Архива на Пражкия храм) ръкопис N XXIII и втория средновековен препис на наметника, благодарение на което се решават няколко основни проблема около изворите за славянските апостоли. Находката слага край на съмненията за късния произход на Италианската легенда и отхвърля тезата за епископското достойнство на Кирил — доказва се, че текстът, въз основа на който се твърди, че Кирил е бил епископ, всъщност гласи „consecraverunt fratrem eius in sacerdotem“¹¹. Италианската легенда съобщава само за ръкополагането на Методий за епископ. Прологът към пражкия препис потвърждава и мнението, изказано от Е. Георгиев¹² две десетилетия по-рано, че паметникът е възникнал между 876 и 882 г. и че Простанното житие на св. Кирил, написано между 870 и 880 г., е сред източниците му.

⁸ Devos, P. S. Wenceslas était-il marié? — *Analecta Bollandiana*, 81, 1963, 368—370; Devos, P. Le dossier de S. Wenceslas dans un manuscrit du XIIIe s. — Пак там, 82, 1964, 87—131.

⁹ Devos, P. La version slave de la Vie de Saint Romylos. — *Byzantion*, 31, 1961, 149—188. На това изследване дължим критичната съпоставка между гръцкия и славянския текст на житието.

¹⁰ Meuvaeert, P., P. Devos. Trois énigmes cyrillo-méthodienne de la „Légende Italique“ résolues grâce à un document inédit. — *Analecta Bollandiana*, 73, 1955, 375—461.

¹¹ Тъй като Ватиканският препис, по който е направен преписът за изданието на боландистите, е повреден на това място, погрешно е било разчетено „consecraverunt ipsum et Methodium in sacerdotem“. След публикациите на Девос и Мейвер отново се правят опити да се докаже този факт: срв. напр. Sacač, S. Novissima de „Legenda Italica“. — *Orientalia Christiana periodica*, 22, 1956, 198—213.

¹² Georgiev, E. Die Italienische Legende (Studia historico-philologica Serdiensia. Supplementi vol. IV). Sofia, 1939. 90 p.

На основата на прецизен текстологически анализ П. Девос и П. Мейвер определят Йоан Химонид и Гаудерик Велетрийски като автори на Италианската легенда. Те доказват, че Лъв Острийски е компилирал редакцията от XII в. и е написал пролога, засвидетелствуван в ръкописа от Прага¹³. Важен момент в тяхното изследване е идентифицирането на споменатите в пролога на Лъв „slavorum litterae“ с Пространното Кирилово житие, което го отнася към осемдесетте години на IX в. По-късно отец Девос многократно се връща към проблемите около Италианската легенда¹⁴ и към нейната рецепция в други латински агиографски творби от кръга на изворите за живота и делото на славянските апостоли¹⁵. Този изключително ценен принос в съвременната кирилометодиевистика той обогатява с някои статии, които го представят безспорно като най-големия познавач на латинските агиографски творби за св. Кирил и Методий.

По повод изследването на Италианската легенда Пол Девос насочва вниманието си и към латинските житийни творби, възникнали едновременно с култа към св. Кирил и Методий в Чехия и Моравия. Ученият прави приносни археографски и текстологически проучвания върху Моравската легенда, Кристиановата легенда, легендата Quemadmodum и легендата Beatus

¹³ Devos, P., P. Meuvaeert. Autour de Léon d'Ostie et de sa „Translatio S. Clementis“. — *Analecta Bollandiana*, 74, 1956, 189—240.

¹⁴ Devos, P. Les saints Cyrille et Méthode. Récents progrès critiques au service de l'Union. — *Nouvelle revue théologique*, 79, 1957, 62—74; Devos, P. Anastase le Bibliothécaire. Sa contribution à la correspondance pontificale. La date de sa mort. — *Byzantion*, 32, 1962, 97—115; Devos, P., P. Meuvaeert. La date de la première rédaction de la „Légende Italique“. — In: *Cyrillo-Methodiana*. Köln, Graz, 1964, 57—71 [в съавторство с П. Мейвер]; Devos, P. „Ayant ajouté la lumière“. Une expression de la Vie de Constantin-Cyrille. — In: *Byzance et Slaves. Mélanges Ivan Dujčev*. Paris, 1979, 121—128; Devos, P. Pourquoi l'Occident a-t-il si longtemps considéré Saint Constantin-Cyrille comme un évêque? — В: *Кирило-Методиевски студии*. Кн. 4. С., 1987, 96—102.

¹⁵ Освен в статиите за Моравската легенда и легендата на Кристиан той се сипра специално на този въпрос в статиите: Devos, P. Textes dérivés de la „Légende Italique“. — *Analecta Bollandiana*, 93, 1975, 261—268; Devos, P. „Légende Italique“ et „Légende Dalmate“. — Пак там, 95, 1977, 133—143.

Cyryllus¹⁶. Широкият му поглед върху средновековните житийни текстове му помага да ситуира тези творби в системата на западната агиографска традиция и да изясни много от неясните във взаимните им влияния. И през последните години, когато неговите научни задачи и интереси го задържат в един по-ранен период на християнството, отец Девос отново се връща към Кирило-Методиевата епоха. Неговото последно съчинение,

¹⁶ Devos, P. La „Légende morave“ des SS. Cyrille et Méthode et ses sources. — *Analecta Bollandiana*, 74, 1956, 441—469; Devos, P. Une mosaïque: La Légende morave des saints Cyrille et Méthode. — Пак там, 81, 1963, 229—250; Devos, P. La „Legenda Christiani“ est-elle tributaire de la vie „Beatus Cyrillus“? — Пак там, 81, 1963, 351—367; Devos, P. La passion de S. Liévin de Gand, source principale inattendue de „Beatus Cyrillus“. — Пак там, 89, 1971, 371—385; Devos, P. Sur la légende „Beatus Cyrillus“. — Пак там, 99, 1981, p. 64.

свързано с тази тема, е посветено на хронологическото уточняване на официалната среща на византийската мисия с папа Адриан II в Рим през 868 г.¹⁷

Когато говорим за научната дейност на юбилеяря, трябва непременно да отбележим неуморната му работа по редактирането на нови научни трудове в списанието „*Analecta Bollandiana*“. Пол Девос представя с компетентни и прецизни бележки множество книги и статии, включително и български, свързани с кирило-методиевската проблематика или изобщо със славянската агиография, и така ги прави достойни на европейската медиевистика.

Нека поздравим отец Пол Девос с юбилей и му пожелаем да е все така силна творческата му инициатива, да са все така плодотворни научните му дирения. За много години!

¹⁷ Devos, P. Le dîner au Latran d'Hadrien II avec les Grecs en 868. — *Analecta Bollandiana*, 108, 1990, 183—191.